Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

PRØVEN

LÆS OM

TIDEN OG DENS MÅLING: URET I LUND

DE 11 HENRETTEDE VED RORUP

NYT OM L A RING PROJEKTET

STØBEREN - PÅ RETTE PLADS ?

FRA GENERALFORSAMLINGEN

FREDERIKSVÆRKEGNENS HISTORISKE FORENING

Maj 2013 - 10. Årgang, nr. 39

Foreningen

Formand
Bengt Sørensen
Magnesvej 4
3370 Melby
tlf. 47 92 38 44
bengts@mail.dk

Jørgen Lassen
Nørregade 33
3300 Frederiksværk
mail@jlassen.dk

Kasserer
Carl Jensen
St. Havelsevej 92
3310 Ølsted
tlf. 47 74 93 35

Sekretær
Christina Ax
Hillerødvej 112
3300 Frederiksværk
tlf. 47 77 26 54
fhf@mailme.dk

Redaktør af *Prøven*
Jørgen Tved
Smedebakken 16
3300 Frederiksværk
tlf. 47 77 00 23
tved@email.dk

Peter Ahlburg
Karlsgavevej 48
3300 Frederiksværk
tlf. 47 77 01 46
mc_allemann@yahoo.dk

Elsebeth Nygaard
Kæruldvej 16
3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 17 12
eny.kregme@gmail.com

Jytte Bloch-Kelsen
Lynghøjvej 24
3390 Hundested
Tlf. 45 81 96 95
jytte-bloch-kelsen@privat.dk

Ingrid Nielsen
Lokesvej 33
3370 Melby
tlf. 40 19 94 12
ingrid.emilsdatter@gmail.com

Kontingent

Personligt medlemskab: 125,- kr.
Husstandsmedlemskab: 200,- kr.
Firmaer og institutioner: 500,- kr.
Firmaer (under 6 ansatte): 250,- kr.

Det er nemmest for foreningen, hvis man indbetaler via netbank:
Reg.nr. 1551 kontonr. 3572519309 i Danske Bank. Husk at anføre navn og adresse på indbetaler!

Redaktionen

Jørgen Tved, Christina Ax, Axel Hvidtfeldt, Ingrid Nielsen, Jytte Bloch-Kelsen
Ansvarshavende redaktør: Jørgen Tved
Layout: Torsten Møller Madsen
Tryk: G L Tryck, oplag 450
ISSN: 1604-0678. Titel: Prøven
Foreningens e-mail: *fhf@mailme.dk*
Hjemmeside: **www.frvhistorie.dk**

Stof til næste nummer af PRØVEN bedes indsendt snarest. Vi tager forbehold for indsendte læserindlæg, som ikke nødvendigvis er udtryk for foreningens holdning.

I dette nummer

Siden sidst - og fremover side 4

FORMANDEN HAR ORDET

Et verdensbillede i en urskive side 6

OM TIDEN OG MÅLINGEN AF DEN

Det skete her side 13

RORUPSTENEN

Billeder fra generalforsamlingen side 16

Stor interesse for L A Ring side 18

FULDT HUS TIL FOREDRAGET DEN 20. MARTS

Hvad skrev vi om? side 19

ARTIKELOVERSIGT FOR PRØVEN

Den fejlplacerede støber side 20

Foreningens arrangementer

I MAJ, JUNI OG AUGUST

Siden sidst - og fremover

Formanden har ordet

Formandens beretning for året 2012-13

Af Bengt Sørensen

Til november har vor forening bestået i 10 år og kan fejre en slags jubilæum, hvad vi da også gør med en reception *lørdag d. 2. november i Gjethuset*. 10 år er måske ikke et langt åremål i forhold til så mange andre foreninger, men man skal ikke undlade en mulighed til at markere sig, slet ikke når det gælder historien og især denne bys historie. Den er speciel og væsentlig for byens bevidsthed og selvforståelse.

Historie har heldigvis en større interesse nu end den havde for nogle årtier siden, og det er denne forenings formål at hjælpe til at fremme denne interesse.

Vi kan vel være lidt stolte af det vi har nået, men for megen selvros er ikke befordrende for udvikling. Vi er en forening af frivillige med de begrænsninger det medfører, både hvad angår økonomi og arbejdsindsats. Af den grund er der også flere spændende tiltag, der aldrig blev til noget.

Vi mener, det vil være godt med en foryngelse af bestyrelsen, da yngre kræfter altid vil bringe fornyelse. Derfor håber jeg meget, at denne generalforsamling vil indvælge de yngre mennesker, som vi har opstillet.

Foreningen står på flere ben:

- *Foredragene* trækker stadig rigtig mange til. Ved de tre, vi har afholdt i år, har der været henholdsvis 85, 130 og 130 deltagere, hvilket er meget tilfredsstillende og på grænsen af, hvad lokalet kan rumme. Vi prøver at lave et meget varieret foredragsprogram og ikke bare gå efter de mest populære emner. Foreningen vælger derfor foredragsholdere, der både er stærke på viden og evner at formidle på en forståelig og underholdende måde.
- *Busturene* er væsentlige, da de både bringer os "ud af sognet", men også sammen på en anden måde. Vellykkede ture kræver guider af høj kvalitet, og det er langt fra gratis. *Frank Allan Rasmussen*, der både har stor viden og forstår at underholde, kan vi desværre ikke trække på hver gang, selv om hans pris virkelig er gunstig for foreningen.
- *Aftenturene* er særdeles populære og ofte med over hundrede deltagere. Dog er *Esben Aarsleffs* arkæologiture begrænset til 50 på grund af bussen.
- *Medlemsbladet Prøven* er et væsentligt aktiv for foreningen, både hvad angår indhold, tryk og layout, det sidste skylder vi *Torsten Møller Madsen* megen tak for.
- Endelig er der *hjemmesiden*, der passes af *Leif Normann Jeppesen*. Moderne kommu-

nikation er helt afgørende, og flere lærer foreningen at kende ad den vej og melder sig ind. *Esben* hjælper med det tekniske ind imellem. Stor tak til dem begge!

Økonomien har det rimeligt, men vi er også sparsommelige. Kaffepengene ved foredragene giver et vigtigt bidrag, derfor er *Else Jensens* organisering af kaffe, kage og servering af unik betydning. Og tilskuddet fra *Kulturelt Samråd* er – selv om den nye administration her i starten virker besværlig – fortsat uundværligt.

Foreningens samarbejdspartnere er først og fremmest *Industrimuseet*, som har stillet sig til rådighed ved foredrag, aftenture, busture og med artikler i *Prøven*. Deres indsats er af meget stor betydning for foreningen. Men jeg tror også, at glæden og interessen går begge veje, da museet gennem os får en større kontaktflade. Vi vil gøre vort til at udbygge og vedligeholde samarbejdet!

Vi har desuden samarbejde med andre foreninger og her tænker jeg på *By & Land, Hundested Lokalhistoriske Forening* og *Kunstforeningen*. Dette kan der sikkert gøres endnu mere ved. Vi har tillige medlemsbladsudveksling med fire naboforeninger.

Jeg kan her nævne, at *Jette Avlund* og undertegnede har interviewet en tidligere beboer fra *Lembches Hus i Hundested* om livet i og omkring dette hus, mens beboerne var børn.

Jørgen Lassen har i samarbejde med Industrimuseet et projekt i gang omkring *«Peder Falsters bog»*. Det bliver meget interessant at se resultatet og vi indleder nu et samarbejde med Industrimuseet om dette.

På samme Jørgen Lassens forslag vedtog bestyrelsen, at foreningen skal på *Facebook* og derved få en større kontaktflade, især til de yngre generationer.

Jeg tror også, at alle kender vore små plakater, de blev lavet af *Per Erck* fra Vinderød og det har vi været både glade og taknemmelige for. Beklageligvis har Per nu meddelt, at han stopper pga.. alder og helbred. Torsten Møller Madsen, også fra Vinderød, har lovet at overtage jobbet. Det skynder vi os at sige tak for.

Jørgen Tved har gang i flere projekter om *maleren L. A. Ring* og ikke mindst om en mindeplade på huset, hvor han har boet i Frederiksværk, læs om dette på side 18!

I forbindelse med det forestående jubilæum har vi dannet et festudvalg – især bestående af folk uden for bestyrelsen – og det tegner godt for det kommende arrangement. Hermed en foreløbig tak for jeres indsats!

I har nok bemærket, at *Skt. Hans-arrangementet* er afgået ved en stille død, men det er dog ikke hele sandheden. Med bestyrelsens tilsagn arbejder jeg på en fornyelse, der omfatter opførelsen af en lav sceneplatform på den eng hvor vi samles ved bålet, og deltagelse af andre foreninger med dans og anden optræden. Ideen er, at platformen skal kunne bruges hele sommeren til mange forskellige arrangementer. Det bliver ikke let at realisere og slet ikke i år, men interesserede, der vil hjælpe til med virkeliggørelsen, er mere end velkomne.

Bestyrelsen og dens arbejde må I som medlemmer vurdere. Selv vil jeg sige tak til alle for et frugtbart samarbejde. Her kan *Else og Carls* indsats med husly og servering ved bestyrelsesmøderne ikke roses nok.

Et verdensbillede i en urskive

Om tiden og målingen af den

Af Jacob Tullberg, PhD, ekstern lektor, Saxo-Instituttet

Se en gang på billedet. Det er urskiven fra uret i Lunds domkirke, engang hele Danmarks kirkelige centrum. Selv i dag trækker uret i Lund mange besøgende fra nær og fjern. Mest omkring kl. 12:00 og 15:00 når mekaniske figurer kommer ud gennem en åbning og går i procession mens uret spiller melodien "In dulci jubilo". Spilleværket og den øvrige mekanik er udskiftet flere gange, men selve urskiven er den originale, som ved dendrokronologisk datering (via træets årringe) er tidsfæstet til 1422, hvor egetræet blev fældet. Det er de færreste nutidige besøgende der tænker over det, men urskiven er samtidig en afbildning af den tids verdensbillede.

Verdensbilledet er det såkaldt geocentriske, hvori Solen, månen, planeterne og stjernerne roterer dagligt om den fastsiddende jord. Denne opfattelse forblev den fremherskende gennem hele middelalderen, først med Kopernikus, Galilei og Kepler i 15-1600-tallet slog det heliocentriske verdensbillede igennem (altså det verdensbillede hvori jorden er en planet, der sammen med de øvrige planeter kredser om solen). Middelalderens geocentriske verdensbillede må ikke forveksles med en flad jordklode. Modsat den populære opfattelse, så vidste samtlige lærde i middelalderen udmærket godt at jorden har form som en kugle. Den runde jord har været standardopfattelsen fra Aristoteles i oldtiden og op igennem hele middelalderen, der var aldrig et tidspunkt hvor kugleformen var til seriøs debat. Men se nu på urskiven. Jorden er ikke afbildet, men beskueren

skal forestille sig, at kirken i Lund er placeret lige midt på skiven. Tidspunktet på dagen er markeret med gule romertal i det røde felt. Bemærk at dette felt ikke viser 12 timer som på moderne viserure, men 24, to gange I-XII. Viseren med solen på repræsenterer tiden. Der er ingen minutviser. Da fotografiet blev taget var klokken lidt over et om eftermiddagen. På et ur med en 24-timers-skive repræsenterer denne viser også hvor solen befinder sig i forhold til jorden. Når solen er højest på skiven er den også højest på himlen. Når den er nederst på skiven er den gået om på den del af jorden der vender modsat vores del. Dette er naturligvis set i forhold til det geocentriske verdensbillede. Uret er derved en astronomisk maskine, en kosmisk maskine der gengiver datidens verdensbillede i mikroformat, en egenskab som et moderne viserur ikke har, og slet ikke et digitalur. Læseren vil allerede have bemærket at to timesekvenser á 12 timer begyndende ved midnat og middag også er den vi bruger i nutiden, selv om den anden sekvens nu oftere nummereres fra 13 til 24. Dengang som nu var timerne lige lange året rundt. Men på urskiven kan vi også aflæse en ældre måde at tælle timer på.

I oldtid og middelalder opererede man oprindelig med en helt anden inddeling af dag og nat. Denne inddeling, der kaldes de temporale timer, havde ligeledes to sekvenser á 12 timer, men begyndende ved solopgang og solnedgang. Det betød at dagtimerne var lange om sommeren, men korte om vinteren. Med nattetimerne forholdt det sig følgelig lige omvendt. I Lund var dagtimerne ved sommersolhverv omkring 87 moderne minutter gamle mens dagtimerne ved vintersolhverv kun var omkring 32 moderne minutter. Når solen stod højest på himmelen var klokken altså ifølge de temporale timer ikke 12, men seks. De temporale timer kan aflæses på urskiven, de er skrevet med hvide decimaltal (arabertal) i det blå felt. Vi kan lige ane syvtallet under solen. Når klokken er et om eftermiddagen efter de moderne timer er den syv efter de temporale timer – dog kun ved forårs- og efterårsjævndøgn, som udgør de eneste to tidspunkter om året hvor de moderne timer har samme længde som de temporale. De moderne kaldes da også for ækvinoktialtimer (jævndøgnstimer).

Fremkomsten af de moderne, ækvinoktiale timer er meget nært sammenknyttet med fremkomsten af det mekaniske ur. Ja, i nogen grad lader det endda til, at uret som vi kender det, blev opfundet som en mekanisk visualisering af et nyt timebegreb. Denne epokegørende re-orientering af dag og nat fandt sted i Europa i 13-1400-tallet, og uret i Lund er en materialisering af denne forandring, dat det både viser det gamle og det nye. Men uret viser flere andre ting. Stjernetegnet er let at identificere for den utrænede, men også månens fase kan ses på spidsen af viseren til venstre for solen. Det ses at månen er i sit første kvarter. Det røde felt lige uden for dyrekredsen markerer desuden tiderne for solopgang og –nedgang for en observatør i Lund. Alt dette viser uret, og så har jeg endda slet ikke kommenteret hele evighedskalenderen der er monteret under urskiven, den er dog heller ikke en del af det oprindelige ur, men er tilføjet i 1800-tallet.

Det spinkle kildemateriale vi har til rådighed tyder på, at alle de mekaniske ure i begyndelsen havde samme grundlæggende astronomiske simulation som uret i Lund, dog oftest i en mere simplificeret udgave. Kernen i foretagendet er solens bevægelse gennem den ækvinoktiale cyklus. Dvs. én daglig rotation om et centrum (jorden). Alt andet, månen og dens

faser, stjernetegn og temporale timer, er tilbehør. For middelalderens mennesker var uret en afbildning af den af Gud skabte og ordnede verden. Der har været mange spekulationer om hvorfor uret dukkede op på netop det tidspunkt det gjorde. For visse teknologihistorikere har der i princippet ikke været så meget at forklare. Menneskene i forskellige dele af verden havde tidligere haft en del vandure, også nogle få, hvori vandet drev noget mekanik med visere. Efter denne opfattelse er der egentlig ikke sket andet end at man fandt ud af at drive uret med et faldende blylod i stedet for faldende vand. Jeg finder dog denne opfattelse noget suspekt. Dels sker der ubetinget en eksplosion i antallet af komplekse ure efter 1300. Der havde aldrig været mange af de komplekse vandure men i 13-1400-tallet bliver der først snesevis, så hundredvis og til sidst tusindvis af loddrevne mekaniske ure. Dels – og dette er meget vigtigt – havde der altid været anvendt de gammeldags, temporale timer i vandurene. Som omtalt er de mekaniske ure og de ækvinoktiale timer meget intimt forbundet. Den første omtale af visionen om at bygge et mekanisk ur findes i et astronomisk manuskript fra slutningen af 1200-tallet. Og det lige efter en redegørelse for solens rejse med konstant hastighed gennem den ækvinoktiale cyklus. Det er netop kendskabet til denne jævne, cykliske bevægelse, der for forfatteren til manuskriptet står som begrundelsen for at simulere bevægelsen med en mekanisme.

Det første ur må være fremkommet i tiden kort derefter. Men hvad brugte man egentlig de allerførste mekaniske ure til? Først og fremmest brugte man dem som kunstværker, dvs. de havde ikke umiddelbart noget praktisk formål, men skulle bibringe betragteren en æstetisk og spirituel oplevelse. De allerførste havde formentlig ikke klokker, og vel kunne de vise tiden, men ikke de timer, som almindelige dødelige indtil da havde benyttet (de temporale), men derimod de ækvinoktiale timer. De ækvinoktiale timer er et udtryk for en grundlæggende astronomisk kendsgerning (i et geocentrisk perspektiv). På en måde skal de ses udefra, fra Guds perspektiv. Forestiller man sig jorden anbragt i midten af urskiven fra Lund ser man verden som man dengang mente, at gud måtte se den. De temporale timer har en aura af det jordiske, det forgængelige og det vilkårlige. De ækvinoktiale har en aura af det guddommelige, det evige og det ubestridelige. De første ure som med overvejende sandsynlighed kan siges at repræsentere den nye type tidsmålere dukker op inde i kirkerne, hvor de har givet menigheden en repræsentation af den guddommelige verdensorden ligesom de øvrige kunstværker i samme kirkerum.

I Dante Alighieris Comedia (Den Guddommelige Komedie) fra begyndelsen af 1300-tallet optræder et ur to gange. I paradisets 10. og 24. sang. Det er ikke fordi at den florentinske digter er særlig meddelsom om urenes tekniske detaljer, men det fremgår klart at der er tale om komplekse indretninger med astronomisk simulation. Desuden skal man hæfte sig ved hvorhenne urene optræder i digtet. Den guddommelige komedie handler om et menneskes vandring mod Gud gennem helvede, skærsilden og paradiset. Intet i dette digt er tilfældigt. Heller ikke at urene først dukker op i paradiset; de er en indikation af at man nærmer sig Gud. I henhold til det geocentriske verdensbillede er Jorden i midten, himmellegemerne længere ude og Gud hinsides stjernerne. Læg hertil at helvede efter de flestes, og i hvert fald efter Dantes opfattelse, var inde i

jordkloden med selveste Djævelen i det absolutte centrum. Skærsildens Ø var fornuftigt nok anbragt som den eneste landmasse på den sydlige halvkugle. Efter først at have nået det mest modbydelige sted i jordens midte er Dantes rejse en bevægelse udefter mod Gud. Når man når himmellegemerne, er man godt på vej mod rejsens mål. Uret er en dynamisk afbildning af himmelen og indikerer at man nærmer sig. Den guddommelige Komedie er ikke den eneste litterære brug af den nye kosmologiske maskine i 1300-tallet.

Et af de mest populære skrifter i senmiddelalderen var den tyske munk Heinrich Susos Horologium Sapientiae (Visdommens ur) fra ca. 1330. Skriftet oversattes bl.a. til dansk, men denne illustration er dog fra en fransk oversættelse. På billedet ser vi hvordan den personificerede visdom, Sapientia, trøster den mismodige Suso. Værelset er fyldt med forskellige astronomiske instrumenter og tidsmålere. Det ene af de store mekaniske ure er forbundet til en klokke anbragt højt oppe uden for billedrammen. Det skal formentlig illudere et klokketårn. Vi ser altså både hvordan astronomi og tidsmåling er essensen af visdom, essensen i at nærme sig Gud, og samtidig hvordan denne tidsmåling forkyndes for en bredere kreds af mennesker, der indretter deres dagligdag efter klokkernes kimer og dermed får del i urets sakramentale kraft.

Vi kan konstatere at der i perioden 1270-1330 pludselig er flere referencer til horologia (tidsmålere) i kilderne, men de er ikke meget meddelsomme hvad de mekaniske arrangementer angår. Omkring 1330 kan vi dog konstatere, at urene nu markerer timerne med klokkeslag. De store kirkeklokker havde længe været en vigtig kulturel faktor i Europa. Klokkernes kimen koordinerede byernes liv. Ikke

kun kaldte de til gudstjeneste, også langt mere verdslige formål blev de brugt til at udringe. Dertil kom deres store symbolske betydning som indikatorer af fællesskab, helliggørelse mm. Det var dog noget helt nyt at de ved hjælp af automatiske slagværker blev brugt til at angive timerne med slag, altså ét slag klokken et, to slag klokken to osv.

De to former for teknologi, ure og klokker var dermed blevet så tæt forbundne at de også forenedes rent sprogligt. Den dag i dag spørger vi hvad klokken er, og ikke hvad uret er. Det forekommer dog forfatteren at spørgsmålet stilles sjældnere i dag end for bare 30 år siden, på grund af de langt flere elektroniske tidsmålere i vore omgivelser (eksempelvis telefoner og computere). Ikke desto mindre må det lille spørgsmål "hvad er klokken" betragtes som det helt centrale spørgsmål i vores kultur, for det er ved hjælp af den objektive tid, at alle vore gøremål koordineres.

I tidens løb blev stadig flere aktiviteter arrangeret efter klokkeslæt og ikke ved langt mere upræcise tidsrum som morgen, middag, aften. I 1500-tallet satte man for første gang en minutviser på urskiven. Endnu senere fulgte sekundviseren. Dette afspejler ganske godt horologiens (tidsmålingens) stadigt mere centrale placering. På Pieter Brueghels billede Temperantia fra 1560 er uret bogstaveligt talt anbragt i centrum. Billedet er en allegorisk fremstilling af det personificerede mådehold (Latin: Temperantia). Mådeholdet blev på den tid anset for at være den centrale dyd, den dyd, som giver de øvrige dyder deres rette dosering. Omkring Temperantias skikkelse ser vi mange objekter og aktiviteter der på en eller anden måde inkluderer måling eller tælling. Vi

ser blandt andet en vekselerer tælle sine penge, en astronom der måler vinklen mellem himmellegemerne og en artillerist der måler højden af en mur der skal beskydes. Bemærk også, at der synges og spilles efter noder. Musikalske noder er i sig selv et udtryk for måling og tælling. Men lige præcis i midten af billedet, oven på Temperantias hoved ser vi uret, som med sin tik-tak slår takten an for alle de øvrige aktiviteter. Læseren kan evt. fornøje sig med at få øje på flere finurlige symboler i billedet, der er nok at komme efter (og glem ikke at lokalisere Brueghel selv). Ingen kan bestride urets helt centrale betydning i Europas kultur fra 1300-tallet og frem til nutiden, men i tidligere tider blev det også tillagt en central symbolsk og kosmologisk betydning, som til gengæld er forsvundet i moderne tid. Ikke længe efter Dante fremhævede en af Europas førende filosoffer, Nicholas Oresme, professor ved universitetet i Paris, at ikke bare var universet som et stort ur, men Vorherre selv var som en urmager. Urmagermetaforen fik ganske stor betydning i den videnskabelige nyorientering fra Tycho Brahe (1546-1601) og et århundrede frem. I stedet for en nærtagende gammeltestamentlig hævner, blev Gud for ledende videnskabsmænd i 1600-tallet hellere set som urmageren, der havde sat uret i gang én gang for alle, og som derefter ikke blandede sig videre i tingenes jordiske gang (Det bør dog nævnes, at dette er en meget kortfattet udlægning af en langt mere kompliceret sammenhæng).

Uret har også været anskuet, ikke bare som én maskine, men som selve Maskinen (med stort M). Som selve forbilledet for anden teknologi, og ofte bruges metaforen, at når noget fungerer rigtig godt, så går det som et urværk. Det bør noteres, at førnævnte Oresme fortalte en fiktiv historie om at Platon og Sokrates engang havde forladt Athen og havde rejst jorden rundt. Platon i vestlig retning og Sokrates i østlig. Efter en rejse på flere dage vendte de tilbage til byen på samme dag. Platon mente at det var tirsdag, mens Sokrates mente at det var torsdag. En tredje Athener, som var blevet hvor han var, mente at det var onsdag. Dette er et tidligt eksempel på det som kaldes jordomrejserens paradoks. Et paradoks, som også kendes fra Jules Vernes roman Jorden rundt i 80 dage. I denne rejser Phineas Fogg jorden rundt i østlig retning og tror ved hjemkomsten at det er søndag mens det i virkeligheden kun er lørdag. Jordomrejserens paradoks havde været omtalt tidligere, men Oresmes sprogbrug indikerer at han tænkte på en urskive mens han skrev.

Urets historie er også en historie om, hvordan europæerne efterhånden blev førende i verden på det mekaniske område. Urmagerhåndværkets udbredelse og den stadigt mere raffinerede udførelse førte til ophobning af mekanisk snilde, som efterhånden kom europæerne til gode på andre områder. Hen mod år 1500 blev tiden så at sige transportabel. En stædig legende tillægger en Peter Henlein fra Nürnberg æren af at have opfundet lommeuret i 1524, men det var allerede på gaden (eller i lommen) en årrække forinden. Ved århundredets slutning var der ure de mest besynderlige steder. En herre med et ur anbragt i skæftet på sin daggert fulgte med moden (og med tiden). En dame kunne bære uret i et halssmykke eller armsmykke, dog var urene stadig for store til at man kan tale om egentlige armbåndsure. Først i 16-1700-tallet nåede urene ned i en størrelse og præcision som vi kan identificere med klassiske lommeure.

Mange danskere har som turister i forskellige afsides dele af verden oplevet en noget mere afslappet holdning til tid, end den vi er vant til herhjemme. Det betyder ikke at indbyggerne i det pågældende land er sløve, blot at selve forestillingen om den objektive tid ikke er fremherskende. Undertegnede forfatter har selv tilbragt en del tid blandt beduiner i Egyptens ørken. De kan arbejde hårdt og længe under de rette omstændigheder, men det at koordinere begivenheder efter objektiv standard er ikke noget man praktiserer. I øvrigt går alle mandspersoner med respekt for sig selv med armbåndsur, men mere som smykke og prestigeobjekt end noget man faktisk indretter sig efter. En pudsig parallel til nutidens situation i Mellemøsten kan findes i det Osmanniske Rige i 1700-tallet. Europæiske iagttagere noterede sig, at rige tyrkere ofte købte ure i Vesteuropa til privat brug. Urene var skattet for deres kunstneriske udførelse, især hvis de inkluderede en form for spilleværker eller bevægelige figurer. I det offentlige rum derimod, var der ingen mekaniske ure. Ingen tårnure med automatisk klokkeringning på offentlige bygninger. I det offentlige rum var den eneste officielle tidsmarkering når muezzinen kaldte til bøn. Disse eksempler fra nutidens Egypten og datidens Osmanniske Rige fortæller os, at der er meget mere end simpel mekanik forbundet med uret i Europas historie. Uret er mere end blot en tikkende tingest med viser.

Hvis det mekaniske ur var noget der opstod i Vesteuropa omkring år 1300 trænger to beslægtede spørgsmål sig på. Det ene er hvorfor uret opstod netop i denne del af verden, og det andet hvorfor det netop var i skolastikkens blomstringstid. For nogle teknologihistorikere er der som sagt bare tale om nogle simple mekaniske ændringer af de allerede eksisterende vandure. Jeg har nævnt flere af de vanskeligheder der er forbundet ved en sådan hypotese. Jeg har også antydet, at kildematerialet til de afgørende horologiske nyskabelser i årene 1270-1330 desværre er for sparsomt til en tilbundsgående redegørelse for hændelsesforløbet. Vi mangler også fyldige oplysninger om de mekaniske detaljer, samt om hvor meget de europæiske vandure i tiden forinden egentlig kunne.

Ikke desto mindre vil jeg komme med mit eget bud, baseret på de særlige sammenhænge hvori de nye tidsmålere optræder. Den allerførste optræden er som sagt i en astronomisk tekst. De følgende er fra kosmologisk og spirituel litteratur og først derefter fra almindeligt dagligliv. Mit bud er, at det første ur i vores betydning af begrebet var et kosmologisk kunstværk i bevægelse opstillet inde i en (formentlig engelsk) kirke kort før 1300. Med vore dages sprogbrug vil man vist kalde et sådant arrangement en "installation". Uret har ikke haft klokker og formentlig kun en skive, der havde en viser som bevægedes rundt om centrum én gang i døgnet, som solen omkring jorden. Og hvorfor var et sådant arrangement så enormt inspirerende netop i Europa omkring 1300, andre dele af verden havde jo også kendt til en form for komplekse vandure. Ja, men netop på dette sted på dette tidspunkt var der, foruden den nødvendige tekniske og astronomiske know-how en meget stærk identifikation af alt det jordiske med det usle og forgængelige, samtidig med at det himmelske og evige sås som en herlighed menneskene kunne få del i. Det var i kirken man fik del i denne herlighed, og det virker ikke tilfældigt, at de første moderne ure var opstillet side om side med anden kirkekunst.

Det skete her
Rorupstenen

Af Jørgen Tved

På landevejen mellem Roskilde og Ringsted ved landsbyen Rosted, står en mindesten. Den fortæller om den største samlede massakre på danske modstandsfolk, under den tyske besættelse. Du har måske set den eller er kørt forbi den flere gange.

11 modstandsfolk blev her myrdet af tyskerne i august 1944.

Redaktionen er kommet i besiddelse af noget materiale – sagsakter fra retsopgøret efter besættelsen. På omslaget til en af sagsakterne står "Drabet på 11 patrioter 3 - 2."

De første sider er en retsmedicinsk Ligsynsattest vedrørende de elleve. De er alle skudt den 9. august 1944 og fundet den 5. juli 1945 i Ryvangens begravelsesplads. Det er anført, at de er skudt i Shellhusets kælder. Denne oplysning er ikke rigtig, men det var hvad man mente i første omgang og hvad nogle illegale blade allerede havde oplyst under besættelsen.

Afhøringer af tyske politisoldater efter befrielsen bragte sandheden frem.

I de akter vi er kommet i besiddelse af kan man læse hvad der skete om natten den 9. august, for 69 år siden, fortalt gennem afhøring af en af morderne. Vi gengiver her, ordret og fuldstændig, hvad der står i "Rapport fra Københavns Opdagelsespoliti fra den 25. marts 1946".

Fra Panoramio, fotograf Olav Sejeroe

Tidligere tysk kriminalsekretær - allieret krigsfange: *Walther Billum Falkenberg*, født i Heisager ved Haderslev den 19/12 1909 - blev udspurgt med hensyn til drabet på de 11 danske patrioter, der af tyskerne blev skudt i august måned 1944, og han blev gjort bekendt med, at der fra anden side var fremkommet

oplysninger om, at han har deltaget i drabet af de nævnte 11 danske patrioter.

På forehold erkender han at have deltaget i drabet på de nævnte 11 patrioter, og siger, at disse blev udtaget af Vester Fængsel, hvorfra de i lastautomobil blev ført til et sted mellem Roskilde og Ringsted, hvor de blev aflivet ved skydning. Han forklarer nærmer, at han en af de første dage efter, at den hos tyskerne ansatte danske politimand *Peter Sustmann Ment* var likvideret, om aften kl. ca. 23 telefonisk blev anmodet om straks at indfinde sig i Shellhuset. Da han derefter indfandt sig i Shellhuset, fik han af Bunke ordre til at iføre sig uniform, idet han omgående skulle rejse med en transport til Tyskland.

Da han derefter kom tilbage iført uniform, traf han kriminalrat Bunke, kriminalsekretærerne Høfermann, Nagel, Kasemodel, Buck, Danskeren Walther Carl Rasmussen, og muligvis var Ib Birkedal Hansen også til stede foruden et par andre, men nærmere om disse erindrer han ikke. De blev alle bevæbnet med maskinpistoler og desuden havde de deres almindelige tjenestepistoler.

Samtlige gik derefter ned i Shellhusets garage og tog plads i et lastautomobil, der var af den type, der af tyskerne benyttedes til troppetransport. Automobilet var forsynet med presenning, overbygget således at de kunne sidde inde under dette, og endvidere var der anbragt siddebrædder på tværs af vognen.

Fra Shellhuset kørte de til Vestre Fængsel, hvor formentlig Kriminalrat Bunke krævede og fik udleveret 11 fanger, der blev anbragt på bænkene i lastautomobilet. Bunke tog plads på førersædet og de øvrige tyske politimænd blev placeret inde i vognen mellem fangerne. Han for sit vedkommende fik plads længst inde i vognen, bag førersædet, og så vidt han erindrer, sat Nagel på samme bænk. Fra Vestre Fængsel kørte de ad Hovedvej 1 mod Roskilde, hvilket han fandt mærkeligt, og han spurgte en af de andre, hvorfor de ikke, når de skulle til Tyskland, kørte den direkte vej mod Gedser. Hans spørgsmål blev besvaret med, at de kørte en omvej for at undgå at blive angrebet af folk fra modstandsbevægelsen.

Da de var nået et stykke forbi Roskilde mod Ringsted, standsede vognen og alle blev beordret ud af denne. Fangerne fik besked på, at de skulle træde af på naturen vegne. Der var kun udgang fra vognen ved at bagsmækken blev slået ned, hvorefter udstigningen kunne finde sted bag til. De tyske politimænd og fangerne begyndte straks at stige af vognen og han var en af de sidste.

Myrdede modstandsfolk mindet

Af Jan Partoft

Det var en flok ældre herrer, der omdag formiddag var samlet på Hovedvejen ved Rorupstenen. Herrerne var der for at mindes 11 af deres kammerater, der blev skudt 9. august 1944. Dengang var verden i krig og Danmark var besat af Tyskland.

- Denne sten spiller en stor rolle. Den markerer, at her skete den værste begivenhed under krigen, sagde Axel Lungquist, efter at han havde lagt en krans ved stenen. Han er selv gammel modstandsmand fra Holger Danske gruppen, og han kendte personligt nogle af de myrdede modstandsfolk.

De 11 dræbte var fra grupperne Holger Danske og BOPA. De havde siddet fanget i Shellhuset i København, men blev kørt i lastbil til stedet, hvor stenen siden er rejst. Her fik de at vide, at de kunne flygte uden konsekvenser, men de blev skudt ned.

Axel Lungquist fra Holger Danske gruppen lægger en krans ved Rorupstenen for at markere nedskydningen af 11 modstandsfolk på stedet 9. august 1944. (Foto: Erling J.)

Axel Lungquist, der er 86 år, mener, at det nok er en af de sidste gange, de gamle modstandsfolk er på stedet for at mindes deres kammerater.

- Vi er ved at være for gamle og for få. Men vi er glade for, at folk her passer godt på stenen, siger Axel Lungquist.

jp@roskildeavis.dk

Inden han var nået af vognen var fangerne stillet op langs grøftekanten og en øjeblikkelig dræbende beskydning med maskinpistolerne begyndte nu fra politimændenes side, og alle fangerne lå livløse på jorden, da han nåede ned fra vognen.

På forespørgsel siger han, at der absolut ikke var tale om, at nogle af fangerne forsøgt flugtforsøg. Det er afgjort sikkert, at fangerne udelukkende er kørt ud for at blive likvideret.

Videre forklarer han, at ligene af fangerne straks efter blev lagt op i lastautomobilet og han deltog i at læsse ligene på vognen. Derefter kørte de tilbage til Shellhuset, hvor vognen med ligene blev sat ind i garage og han har ikke senere beskæftiget sig med disse.

Han erklærer, at han straks efter fik oplyst, at det aldrig har været meningen, at de nævnte fanger skulle overføres til Tyskland, de blev udtaget af Vestre Fængsel for at blive skudt, og drabet af disse blev foretaget som repressalie for drabet af Sustmann Ment.

Han har drøftet dette med kriminalrat Bunke, og Bunke udtalte, at han egentlig ikke sympatiserede med sådanne hævnaktioner, idet han mente, at sådanne skulle ske officielt under ansvar af de øverste ledere, men når aktionen var sket som anført, skyldtes det, at de øverste ledere ikke ville lægge navn til. Han mener at drabet af de 11 danske patrioter ikke egentlig er iværksat af Bunke, men at han har fået ordre fra Dr. Hoffmann eller Bovensiepen.

Underskrevet 25. marts 1946 af E. Wahlstrøm, kriminalassistent.

Efterfølgende er flere andre tyske krigsforbrydere, der har virket her i Danmark, blevet afhørt i samme sag, bl.a. SS-Standartenfuhrer Bovensiepen, der kom til Danmark i begyndelsen af 1944. Han fortæller at han kun havde kendskab til at 11 patrioter var blevet skudt under flugtforsøg.

Det samme har souschefen for det tyske sikkerhedspoliti, Dr. Hoffmann sagt.

Den tyske rigesbefuldmægtigede i Danmark fra november 1942 Werner Best, oplyste allerede under besættelsen til direktør Niels Svenningsen, at han også kun kendte til at 11 danske, som skulle overføres til Tyskland, var blevet skudt under flugtforsøg.

Navnene der står på stenen er:

Erik Nyemann f. 6/4 1922. Student og ugift fra København.

Jens Jakob Wolf Martens f. 2/1 1920. stud. polit. og ugift fra København.

Knud Erik Henning Gyldholm f. 9/7 1914. Gørtler. Gift og fra København.

Eduard Frederik Sommer f. 12/12 1922, Assistent og fra Kgs. Lyngby.

Axel Jensen f. 13/2 1919. Ugift. Revisor og fra København.

Per Sonne f. 10/4 1921. Ugift .stud. med og fra København.

Viktor Bering Mehl f. 6/2. 1911. Fabriksarbejder og fra København.

Preben Hageling f. 15/11 1922. Ugift Assistent og fra København.

Gunner Mogens Dahl 7/5 1917. Ugift. Former og fra København

Kai Holger Schiøth f. 12/3 1919. Ugift. Prokurist og fra København.

Carl Helmuth Preben Berg Sørensen. F. 15/12 1917. Gift Bogbinder og fra København.

Situationer
fra generalforsamlingen den 17. april

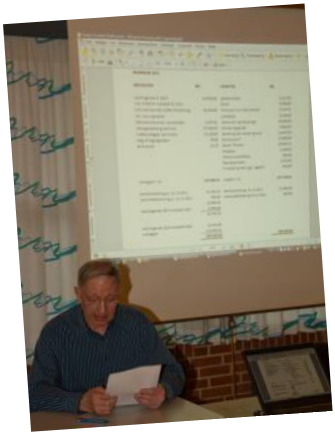

Carl Jensen redegjorde for de mange tal i regnskabet, der blev vedtaget enstemmigt

Pernille bydes velkommen af Bengt

Stor tak til Axel Hvidtfeldt, der efter mange år trådte ud af bestyrelsen

Da forsamlingen blev spurgt, hvor mange der brugte *Facebook*, så man aftenens mindste skov af hænder: Kun fire-fem stykker!

Pernille Pantmann holdt efter generalforsamlingen et spændende foredrag om udgravningerne ved Kildebakkerne, nær Ølsted

Den nyvalgte bestyrelse er klar til at tage fat:
Bengt Sørensen, Carl Jensen, Jørgen Tved, Jørgen Lassen, Peter Ahlburg
Christina Ax, Elsebeth Nygaard, Ingrid Nielsen, Jytte Bloch-Kelsen

Stor interesse for L A Ring

Fuldt hus til foredraget den 20. marts

Af Jørgen Tved

Skal man dømme efter tilstrømningen har L.A. Ring mange venner og beundrere i Frederiksværk. Ved mødet, der blev afholdt den 20. marts, var der fuldt hus, som det ses af billedet, der endog kun viser et udsnit af de godt 130 interesserede.

Skulle der være fremmødt nogle, som måske blot skulle have en aften til at gå, så blev alle helt tydelig revet med, da kunsthistoriker *Gitte Ditlevsen* gavmildt delte ud af sin store viden. Gitte Ditlevsen fortalte, at flere af Rings største værker er malet her på egnen, og at han var en meget produktiv maler.

Historisk forening har, ved hjælp af advokat Flemming Hessner, nu fået tilladelse af ejeren af Classen-huset på Åsebro nr. 4 til at opsætte en mindeplade, der fortæller, at i dette hus boede og arbejdede maleren L. A. Ring i tiden 1898 -1902.

Og som sidste nyt er der indgået aftale med billedhuggeren *Preben Boye* i Torup om at udforme og opsætte bronzepladen med inskriptionen. Prisen med det hele bliver 30.000 kroner.

Vi håber nu, at en stor del af byens befolkning, vil medvirke til, at de 30.000 kr. er i kassen inden d. 2. november 2013, så pladen kan afsløres den samme dag, som Historisk Forening afholder sin 10 års fødselsdag.

Byen vil hermed få endnu en seværdighed. Et stykke broncekunst udført af en af vores berømte kunstnere, til minde om en anden meget kendt kunster, der for mere en 100 år siden satte vores egn på det store landkort.

Indbetaling kan ske via netbank på reg.nr. 3572, kontonr. 3572676064 mærket Ring.

Man kan i stedet benytte Giro (kortart 73) konto 83957948 og igen mærket Ring. Man kan naturligvis også indbetale kontant til foreningens kasserer Carl Jensen.

Hvad skrev vi om?
Artikeloversigt for *Prøven*

Hvad har vi skrevet om i *Prøven*? Det første nummer af Prøven udkom i marts 2004.

Det seneste, fra maj 2013, har du nu i hænderne.

Hovedartiklen i det første nummer var skrevet af en tidligere stålværksarbejder, *Jørgen Aagesen*, der i 1993 havde fået udgivet en bog: "*Bronzeartilleriet fra General J.F. Classens kanonstøberi 1756-1832*". Artiklen, som vi bragte i *Prøven*, var en slags dagbog for en af de gamle kanoner, som fortalte sin historie fra støbning til bl.a. slaget på Reden, til den nu i dag står foran Gjethuset. Du kan i dag selv gå op til kanonen og forsøge at lokke den til at fortælle den historie, som Jørgen Aagesen fik lokket ud af den.

Siden da har vi i Prøven bragt næsten 200 artikler, der for de flestes vedkommende omhandler vores lokale historie. Vi mener selv, at disse mange artikler har en blivende historisk værdi for alle, der vil vide noget om den lokale historie.

Det er *Bengt Sørensen*, der har udarbejdet denne oversigt – *Registrant* – som vi af pladshensyn ikke kan bringe i Prøven. Den fylder simpelt hen for meget, men du kan finde den på vores hjemmeside: **www.frvhistorie.dk.**

Her vil registranten så blive fulgt op med kommende artikler i Prøven.

Jørgen Tved

Forside ▸ Prøven ▸ Oversigt over artikler

Ar Kvartalsnr.	Artikelnavn	Forfatter	Bemærkninger
2004 Nr. 1	Mit liv som kanon	Jørgen Aagesen	Tøjhusets arkiv
	Flintesmeden	Poul E. Nielsen	Digt-vers
	Om andejagt på Auderødhalvøen	Ole Friis Jensen	Beretning
	Tanker ved en bisættelse	Jørgen Tved	Bjørn Køngerskov
Nr. 2	Nationalmuseets udgravninger ved Kobbervalseværket	stud. mag. Caroline Paulsen	
	Bogen Røde Ran og dens forfatter	Christina Folke Ax, etnolog	
	Den største seværdighed ved Arresøen - Maglehøj	Jørgen Tved	
	Vi fandt illegale blade i en mælkejunge	Inge Petersen	

Den fejlplacerede støber

I sidste nr. af Prøven (nr. 38) bragte vi en fin artikel af *Svend Jensen*, der fortalte om arbejdslivet på *De forenede Jernstøberier* - DFJ. På grund af flere misforståelser havde vi ikke fået den sidste side af Svend Jensens manuskript med i bladet.

Det afsnit vi ikke fik med, omhandler den flotte statue *Støberen*, som står på Torvet i begyndelsen af Nørregade. Svend mener, at den er fejlplaceret og har skrevet et lille digt herom:

Hvad gør jeg her på dette sted,
imellem græs og træer.
For mig er den placering ej
det rette sted at være.
Jeg savner nu min rette plads,
Ved Gjerthus` støbehaller.
Hvor fortidsminder om mit slid,
bestandigt på mig kalder.
Så bring mig hjem og lad mig stå
og gør mig dog den ære.
For mig er Gjethusgården
dog det rette sted at være.

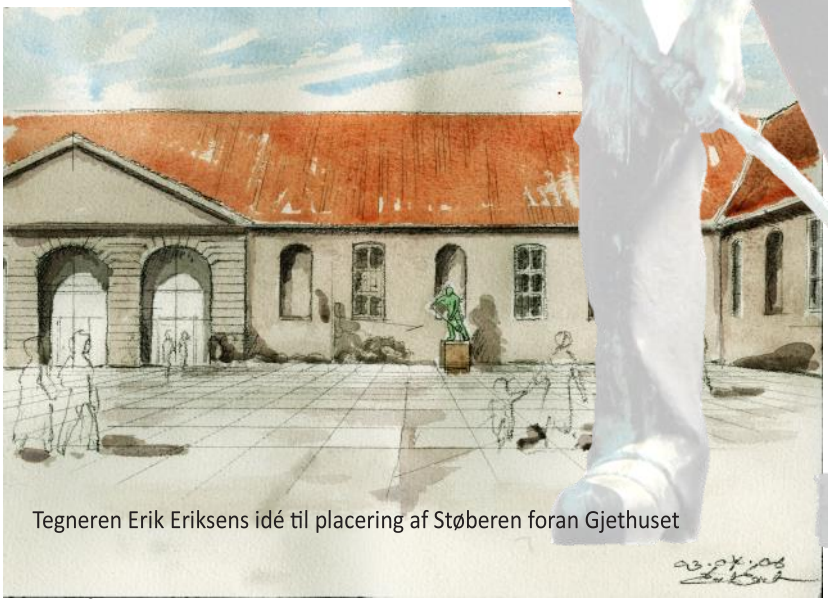

Tegneren Erik Eriksens idé til placering af Støberen foran Gjethuset

Foreningens arrangementer

Onsdag den 15.maj kl. 19:00 (bemærk tidspunkt)
Flere fortidsminder i Halsnæs kommune
Arkæologi-bustur med museumsinspektør Esben Aarsleff

Efter tre år med periodebaserede busture rundt i Halsnæs kommune, hvor vi fik set på stenalder, bronzealder, jernalder/middelalder, skal vi nu på tværs af tiderne og se nogle af de fortidsminder, som ikke blev presset ind på de tidligere ture. Karlsstenen ved Grønnesegård er blandt årets udflugtsmål. Den velbevarede stendysse er ét af mange gravminder fra den yngre stenalder, som kendes fra hele landet. Stendysserne led dog en krank skæbne, da vejbyggeriet tog fart i moderne tid. Dette er især udtalt på Halsnæs, hvor stendysserne stort set forsvandt.

Vi skal også runde Sonneruphøjene der ligger med vid udsigt over Arresø. Også disse har man forsøgt at slette af landskabet, men heldigvis uden succes, og de fleste af dem har overlevet indtil i dag. Gravhøjene er ældre bronzealder monumentale gravminder, som fortsatte med at indtage en særlig position i landskabet op gennem de følgende perioder af oldtiden, hvor man genbrugte højene til begravelser.

Endelig skal vi forbi Dronningholm, der ligeledes ligger smukt ud mod Arresøen. Også dette fortidslevn har man forsøgt at fjerne fra landskabet, da man havde brug for byggematerialerne. Selvom der kun er de sidste rester af ruinerne tilbage, er voldgraven og borgbanken stadig bevarede i stor udstrækning.

Hvor turene tidligere år har været baseret på mange små stop, forventer vi i år at der bliver få, men længerevarende stop, hvor vi begiver os ud af bussen og går ind til fortidsminderne.

Tilmelding **senest den 6. maj** til Carl Jensen, telf. 4774 9335 eller Bengt Sørensen på telefon 4792 3844. *Skulle du først sidde med bladet efter denne dato, så ring alligevel!*

Onsdag den 2. juni kl. 08:45 (det er tidligt !!)

Bustur til Roskilde

Mødested: Gjethuset - 2 guider fortæller

Vi skal besøge *Vikingeskibsmuseet* og blandt andet se *Havhingsten*, selvfølgelig med guide.

Kl. 12 kører vi til *restaurant Toppen*, som ligger øverst på Roskildes store vandtårn med en fantastisk udsigt. Der køres op i elevator!

Kl. 13:30 besøger vi *Roskilde Museum*. Vi deles i 2 hold, som på skift får et foredrag om Roskildes middelalderhistorie. Vi kører derefter tilbage til *Toppen* og får kaffe og kringle inden vi kører hjem.

Prisen for busturen, smørrebrød, kaffe med kage og guidninger er **kr. 400 pr. person**.

Tilmelding **senest den 16. maj** til Carl Jensen, telf. 4774 9335 eller Bengt Sørensen 4792 3844

Onsdag den 12. juni kl. 19:00 (bemærk tidspunkt)

Aftentur ved Spodsbjerg fyr

Lektor Søren Jessen

Området omkring Spodsbjerg Fyr er et naturskønt område med vid udsigt over hav og fjord, men det rummer også mange historiske minder.

Turen begynder ved fyret, der startede som en lygte på en pæl i 1845. Den går forbi polarforskeren Knud Rasmussens Hus til Skansen, der bl.a. skulle forsvare indsejlingen til Frederiksværk under Napoleonskrigene, og slutter ved havnen, der i år 2012 fejrede 150 års jubilæum. Vi skal naturligvis også se de renoverede ejendomme, der tilhørte familierne Warrer og Lemche.

Mødested Fyrgården ved Hundested og vi slutter i Hundested havn. Deltagelse er gratis, men for kaffe og kage erlægges kr. 25,00.

Søndag den 11. august kl. 08:00 (bemærk tidspunkt)
Bustur til Jernbanemuseet på Fyn

Danmarks Jernbanemuseum er rammen omring en væsentlig del af Danmarks nyere historie; nemlig jernbane- og færgehistorien. Vi skal på turen se den indendørs udstilling af bl.a. jernbanevogne og lokomotiver, rutebiler og færgemodeller. Udenfor er der mulighed for at køre gratis med bl.a. åben Klampeborgvogn på det korte havnespor.

Der er frokost og kaffe undervejs på turen. Prisen andrager kr. 400,-

Tilmelding **senest den 21. juli** til Carl Jensen, telf. 4774 9335 eller Bengt Sørensen

Onsdag den 28. august kl. 18:30 (bemærk tidspunkt)
Aftentur og historie om Torup Kirke
John Larsen, fhv. kirkeværge

Torup Kirkes ældste del stammer fra det 12. århundrede. Oprindelig var det en beskeden bygning, der gennem de følgende århundreder er udvidet, med flere stilarter til følge, ikke mindst kan nævnes den dobbelte tilbygning fra 1746.

John Larsen har, som tidligere kirkeværge gennem en årrække, erhvervet et grundigt kendskab til kirkens og kirkegårdens historie og han er en god fortæller.

Museer og arkiver

Industrimuseet Frederiks Værk, Administration
Åbningstid: tirsdag—fredag kl. 10-14
www.indmus.dk
Torvet 18-20, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 06 05

Arsenalet
Er lukket indtil videre

Projektilmagasinet
Er under renovering

Krudtværket
Åbningssæson: 29. maj - 31. august
samt uge 42 kl. 11-16 (mandag lukket)

Knud Rasmussens Hus
Åbningstid tirsdag - søn kl. 11 - 16
Mandag lukket
Knud Rasmussens vej 9
3390 Hundested
Tlf. 47 72 06 05

Hundested Lokalhistoriske Arkiv
Åbningstid: Mandag kl. 10-12 og torsdag kl. 16.30 -17.30
Nørregade 61 i Hundested (Biblioteket)

Frederiksværk Brandværnsmuseum
Åbningstid: Lørdag kl. 11-13 (eller efter aftale), *Vognmandsgade 5*

Sponsorer

Bog og Idé - Frederiksværk
Nordcentret, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 52 40 01

Danske Bank
Nørregade 6, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 76 70 00

Det Classenske Fideicommis
Tromnæs Alleen 2F, 4800 Nykøbing F.
tlf. 54 44 70 29

Entreprenør Poul Erik Andreasen
Møllevangsvej 103, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 74 78 09

Folkebibliotekerne Halsnæs
Torvet 41, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 78 41 00

Hans Holger Cykler
Vinderød Skov 3, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 23 23

Industrimuseet Frederiks Værk
Torvet 18-20, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 06 05

Kim Dencker Johansen Holding Aps
Hanehovedvej 187, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 25 83

Nordea Bank - Frederiksværk
Torvet 37, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 24 11

Vejby – Tibirke Selskabet
v/ Chr. Friis
Postbox 21, 3220 Tisvildeleje

Winther A/S, Snedker- og Tømrermestre
Jernbanegade 5 , 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 02 02, 20 21 02 02